

**İbrahim Türk, İslam Hukukunda Görme Engellilere Dair Hükümler,
İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2022, 144 Sayfa, ISBN: 9786053514794**

Rukiye IŞIKMAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Graduate Student, Kırıkkale University Institute of Social Sciences

Department of Basic Islamic Sciences

Kırıkkale/TÜRKİYE

rukiye.isikmann@gmail.com | orcid.org/0009-0007-0179-7823

Öz

Görme engelli bireyler, günlük hayatlarında hem hukuki hem dini açıdan birtakım olumsuz durumlarla karşılaşabilmektedirler. Hukuki boyutu ile kanunlar ilgilenirken dini boyutu ile İslam hukuku ilgilenmektedir. İslam hukuku, görme engellilerin günlük hayatlarında karşılaşılabilecekleri sıkıntıları en aza indirmek amacıyla kolaylaştırma ilkesinden hareket ederek birtakım esnek hükümler vazetmiştir. Tanıtmakta olduğumuz bu eser, ibâdât, muâmelât, münâkehât – müfârekât, ukûbât ve diğer bazı konularda görme engellilerin hükümlerine ilişkin bilgileri, dört büyük mezhebin görüşlerine yer vererek tafsilatlı bir şekilde ele almıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Özür, Engel, Engelli, Âmâ

İbrahim Türk, Provisions on the Visually Impaired in Islamic Law, İstanbul: Kitap Dünyası Publications, 2022, 144 Pages, ISBN: 9786053514794

Abstract

Visually impaired individuals may encounter some negative situations in their daily lives, both legally and religiously. While laws deal with the legal aspect, Islamic law deals with the religious aspect. In order to minimize the difficulties that visually impaired

Geliş/Received: 19.03.2023 | **Kabul/Accepted:** 29.06.2024 | **Yayın/Published:** 30.06.2024

Atıf/Citation: Işikman, Rukiye. "İbrahim Türk, İslam Hukukunda Görme Engellilere Dair Hükümler, İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2022, 144 Sayfa, ISBN: 9786053514794". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 43 (Haziran 2024), 345-348./Işikman, Rukiye. "İbrahim Türk, Provisions on the Visually Impaired in Islamic Law, İstanbul: Kitap Dünyası Publications, 2022, 144 Pages, ISBN: 9786053514794". *Journal of Islamic Law Studies* 43 (June 2024), 345-348.

people may face in their daily lives, Islamic law has made some flexible provisions based on the principle of facilitation. This work, which we are introducing, deals in detail with the information on the provisions for the visually impaired in *ibādāt*, *muāmalāt*, *munāqahāt* - *mufārekāt*, *ukūbāt* and some other issues by including the views of the four major madhhabs.

Keywords: Islamic Law, Apology, Obstacle, Disabled, Visually imparied.

İnsan, doğası gereği toplumsal bir varlıktır. Onun diğer insanlarla birlikte yaşaması, fitratının bir gereğidir. Nitekim yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmesi, diğer insanlarla birlikte yaşamasına ve onlarla etkileşimde bulunmasına bağlıdır. Bu noktada hukuk sistemleri devreye girmektedir. Hukuk sistemleri, insanlar arasındaki hak ve sorumlulukların bilinerek birbirleri arasında oluşabilecek karmaşaların ve hak kayıplarının önüne geçmek amacıyla tesis edilmiştir. Bu anlamda hukuk sistemlerinden beklenen, adaleti gölgede bırakmamasıdır.

İnsanlık tarihinin hukuk kadar eski başka bir gerçekliği de *özür/engel* olgusudur. Nitekim söz konusu olgu, kadim dönemlere kadar uzanmaktadır. Engelli bireyler özelinde hukuk sistemlerinden beklenen ise bu bireylerin özel durumlarını dikkate alıp hukuk karşısındaki durumlarını adil ve makul bir çerçevede düzenlemektir. Bu anlamda İslam Hukukunda ilgili bireyler için birtakım esnek hükümler düzenlendiği göze çarpmaktadır¹.

İslam hukukunun kazuistik diğer bir ifadeyle meseleci bir yapıda olması sebebiyle görme-işitme engelli vb. özel gereksinimli bireylere ilişkin hukuk normlarının literatürde farklı başlıklarda dağınık bir şekilde yer alması günümüz insanının erişimini zorlaştırmaktadır. İbrahim TÜRK'ün bu zorluğu ortadan kaldırıp kolaylık sağlama gayesiyle kaleme aldığı *İslam Hukukunda Görme Engellilere Dair Hükümler* isimli kitap literatüre kazandırılmış önemli bir çalışma olarak nitelendirilebilir.

Giriş, dört bölüm ve sonuçtan oluşan eserin giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, yöntemi ve kaynakları üzerinde durulmaktadır. Yazar kitaba öncelikle istifade ettiği klasik ve modern sözlüklerle konuya ilişkin bölümler içeren genel ve özel fıkıh eserlerini tanıtarak başlamaktadır. Çalışmanın giriş bölümündeki kavramsal çerçeve başlığında, dilin önemine dair kısa bir giriş yapılmıştır. Özür-engel kavramları Arapça sözlüklerden atıflar yapılarak tanımlanmış, zikredilen kavramların İslam hukukundaki teknik anlamlarına değinilmiştir. Ardından günümüz Türkçe sözlüklerindeki manaları irdelenmiş, Kur'an-ı Kerim'de geçen özür kelimesinin çeşitleri, sayısal

¹ İbrahim Türk, *İslam Hukukunda Görme Engellilere Dair Hükümler* (İstanbul: Kitap Dünyası, 2022), *****.

verileriyle birlikte sunularak kullanıldıkları anlam çerçevesi çizilmiştir.² Son olarak görme engelli bireylerin toplum içerisinde aktif rol alamamaları sorunu, Hz. Peygamber döneminde aşılmaya çalışılmıştır. Hz. Peygamber, bu bireylere toplum içinde görevler tahsis ederek kendilerini toplumdaki soyutlamalarının önüne geçmek istemiştir.

Eserin birinci bölümünde görme engelinin *ibâdât* (ibadetle) ile ilgili boyutları ele alınmıştır. Burada öncelikle temizlikle ilgili hükümlere yer verilmiş, görme engelinin elbisesinin temizliği ve taharet (gusül-abdest-teyemmüm) konusunda yaşayabileceği zorlukları aşması hususunda İslam hukukunda verilen kolaylık hükümlerine işaret edilmiştir. Yine bu bölümün devamında âmânın setr-i avret, kibleyi arama, vakti belirleme, cemaate katılma, Cuma namazı, müezzinlik ve imamlık gibi konularda izleyecekleri yöntemlere ilişkin bilgiler ifade edilmiştir. Son olarak görme engellilerin hac yükümlülüğü ile ilgili hükümlere mezheplerin yaklaşım farklılıkları ekseninde yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde görme engelinin *muâmelâta* (alım-satım) yönelik etkileri ele alınmıştır. Bu bölüme muâmelât kavramının tanımıyla başlanmış, âmâların söz konusu engellerinden dolayı gündelik hayattaki tasarruflarında aldatılmamalarına ilişkin İslam hukukunda yer alan tedbir mahiyetindeki hükümlere yer verilmiştir. İslam borçlar hukukunun görme engeliyle ilgili konularının ele alındığı bu bölümde Türk; bey' (alışveriş), selem (peşin bedelle veresiye mal değişimi), icâre (kiralama), rehin, şahitlik, vekâlet, hibe, karz (borç verme) ve vasiyet konularında önce ilgili kavramı tanıtıp ardından bu konularda âmâların sosyal ilişkilerindeki hak ve sorumluluklarına dair bilgilere yer vermiştir.

Üçüncü bölümde görme engelinin *münâkehât – müfârekât* (evlenme -boşanma) ile ilgili boyutları ele alınmıştır. Burada okuyucuya İslam hukukunda evlilik ve boşanmayla ilgili genel bir perspektif çizildikten sonra görme engelinin nikaha tesiri dört mezhep açısından incelenmiştir.³ Ardından halvet, muhâlea (anlaşmalı boşama), liân (kadının, kendisini zina ile itham eden kocasıyla yeminleşmesi), nafaka ve hidâne (çocuğun bakımı) konularında görme engelli bireylerin hususi hükümlerine yer verilmiştir.

Eserin son bölümü olan dördüncü bölümde de *ukubât* (ceza hukuku) ve diğer muhtelif konularda âmâlara ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Burada İslam ceza hukuku ile ilgili genel bir çerçeve çizilmesinin ardından hadd cezalarından zina, kazf (zina iftirası), sükr (sarhoşluk), sirkat (hırsızlık) ve keffâret konularında görme engelinin ilgili cezalarda hafifletici unsur olabilme durumlarına temas edilmiştir. Ardından kısas cezalarına ilişkin hükümler incelenmiştir. Diğer konularla ilgili hükümler başlığı altında ise

² Türk, *Görme Engelliler*, 9.

³ Türk, *Görme Engelliler*, 56.

cihad, zebh (hayvan boğazlama), cizye, hilâfet (devlet başkanlığı) ve kadılık (hakimlik) başlıklarına yer verilmiş, zikredilen konularda görme engelinin hükme tesiri ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde ilk olarak çalışmanın kısa bir özeti verilmiştir. Ardından dört büyük mezhebin görme engellilere dair vermiş oldukları hükümlerin analizi sonucunda âmâ bireylerin topluma iştirakine en fazla imkan tanıyan mezhebin Hanefi mezhebi olduğu görüşü benimsenmiştir. Bu anlamda Şafii mezhebinin de diğer mezheplere nazaran daha şekilsel bir yol benimsediği ifade edilmiştir.⁴ Ayrıca değişen dünya ve yaşam şartlarıyla her geçen gün, görme engelliler için yeni durumların gündeme gelmesi ve farklı meselelerin ortaya çıkma ihtimali de ifade edilmektedir. Bu durumda çalışılan bu konu, nihâî noktayı koyma amacı taşımayıp değişen ve yenilenen teknolojik şartlar çerçevesinde yeni durumların ve hükümlerin olabileceğine işaret etmektedir⁵.

Çalışmanın ele alınma metodu, başlığı ile muhtevanın uyumu, konunun tasnif edilişi, kaynak gösterimi gibi teknik özellikleri güçlüdür. Eserin dilinin akıcı ve anlaşılır olması, akademik bir üslupla yazılması da çalışmanın özenle kaleme alındığını göstermektedir. Yine yazarın, konuyla ilgili kavramları, ilk olarak tarif edip ardından hüküme ilişkin bilgiyi verme hususunda başarılı bir adım sergilemesi de güçlü yönlerinden biridir.

Yazar, meseleleri tahlil ederken dört mezhebin görüşlerini sunarak muhtelif İslam hukukçularının görüşlerine yer vermiştir. Böylelikle okuyucunun geniş bir literatür bilgisine sahip olmasına katkı sunmuştur.

Çalışma boyunca TÜRK'ün, konu bitimlerinde “kanaatimizce” vb. ifadeleri kullanarak kendi görüşünü sunması, meseleleri bir hükme bağladığını göstermektedir. Konunun belli bir hükme bağlanmasıyla da muğlaklık giderilmiş ve okurların zihinlerinde hükümle ilgili oluşabilecek muhtemel soru işaretlerinin oluşmasının önüne geçilmiştir.

Yazar, *İslam Hukukunda Görme Engellilere Dair Hükümler* başlıklı çalışmasını okuyucuların istifadesine sunmuş olup bu konuyu incelemek isteyen araştırmacılar için temel bir kaynak niteliğindedir. Bu konuya dair kıymetli bilgiler içeren eser, alana dair özgün katkılar sunmaktadır.

Kaynakça

Türk, İbrahim. *İslam Hukukunda Görme Engellilere Dair Hükümler*. İstanbul: Kitap Dünyası, 1. Basım, 2022.

⁴ Türk, *Görme Engelliler*, 134.

⁵ Türk, *Görme Engelliler*, 135.